

A.37. LA TITULARITAT I LA CONSERVACIÓ DELS CAMINS RURALS

En matèria de mobilitat un dels problemes que més sovint arriba al Síndic és la manca de conservació i de manteniment, per part dels ajuntaments, dels camins rurals.

Quan els camins són de titularitat pública, el Síndic recorda a les entitats locals competents que, d'acord amb el que disposa l'article 93.1 del Decret 336/1988, de 17 d'octubre, pel qual s'aprova el Reglament del patrimoni dels ens locals "la titularitat dels béns comporta l'obligació de conservar-los i millorar-los". Així mateix, s'ha de tenir present que l'Administració haurà de respondre patrimonialment de qualsevol dany que es pugui causar a les persones o als seus béns a causa del mal estat d'un camí públic, d'acord amb el que preveu l'article 106.2 de la Constitució i la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

Actualment, molts municipis han d'establir un ordre de prioritats en les obres de reparació dels camins per poder encabir-les en els pressupostos municipals. En aquest cas, cal que l'ajuntament estableixi els criteris que regeixen l'ordre de les actuacions i el calendari previst per realitzar-les.

No obstant això, no sempre és clara la titularitat dels camins. Els dubtes es plantegen quan es tracta de camins antics respecte dels quals els ajuntaments n'han estat assumint el manteniment. En els moments actuals de crisi econòmica els serveis municipals es qüestionen si l'ajuntament és realment el propietari del camí i, per tant, si li correspon o no l'obligació de mantenir-lo (Q 06362/2013).

Els municipis han de mantenir en bones condicions els seus camins rurals

Segons el Codi civil espanyol, els camins són béns de domini públic mentre són destinats a un ús públic (article 339 i 344). Calen

dos requisits per considerar un camí de domini públic. D'una banda, que estigui destinat a un ús públic; d'altra banda, que l'administració titular hagi adquirit la propietat en qualsevol de les formes admeses per llei (cessió, expropiació, permuta o compra). Ara bé, quan es tracta de camins antics, la forma més habitual d'adquisició és la prescripció immemorial o la usucapió. L'Administració adquireix un camí per usucapió quan un camí privat s'ha sotmès a un ús públic en què l'Administració actua com a propietària de forma manifesta, pacífica (és a dir, no coactiva) i durant un període de vint anys ininterrompudament.

Els ajuntaments haurien de tenir degudament inventariats els seus camins

S'ha de tenir en compte, però, que sobre un camí de titularitat privada hi pot haver una servitud de pas, la qual ha de constar expressament en un títol (sigui acord, sigui sentència judicial) o ha d'estar imposada per la llei. Conseqüentment, un camí pot ser privat i tenir un ús públic.

Si l'Administració no té en poder seu un títol d'adquisició del camí, el problema principal que es planteja, doncs, és com es pot provar que un camí és públic o continua sent privat. Tant els particulars com l'Administració acostumen a aportar, com a prova de les seves reivindicacions, el que consta en el Cadastre.

Pel que fa a les fitxes cadastrals, cal recordar que en el Cadastre antic s'identificaven els camins, però no se'ls assignava cap titularitat. Durant els anys noranta es va elaborar un nou cadastre en el qual es va assignar mecànicament la titularitat pública municipal a tots els camins que el mapa parcel·lari antic representava amb doble traç continu i segregant-lo de les parcel·les veïnes. Ara bé, tot i que les atribucions de titularitat que conté poden ser arbitràries, en tant que no són el resultat d'una investigació, la inscripció és una prova *iuris tantum*. Per tant, per poder modificar-la, cal que l'ajuntament certifiqui que no es tracta d'un bé de domini públic (Q 04289/2010).

L'article 222 del Text refós de la Llei municipal i de règim local obliga els ajuntaments a disposar d'un inventari dels seus béns, de domini públic o patrimonials, drets i valors mobiliaris. Sembla, doncs, que la inscripció d'un camí en l'inventari municipal seria una prova definitiva de la titularitat pública. L'inventari, però, només acredita la destinació del camí inventariat a l'ús públic. D'altra banda, el fet que un camí no estigui inventariat no demostra que és privat. Malgrat això, l'inventari és una eina indispensable perquè els ajuntaments exercixin les competències que la Llei atorga als municipis per a la defensa dels camins públics.

En cas de dubte sobre la titularitat d'un camí, s'ha d'instruir un expedient d'investigació

Una de les prerrogatives dels ens locals respecte dels seus béns és l'acció investigadora. Els ens locals tenen la facultat d'investigar la situació dels béns i drets que se suposin de la seva propietat amb la finalitat de determinar-ne la titularitat (article

134 del Reglament del patrimoni dels ens locals). En els casos en què l'Ajuntament dubta de la titularitat d'un camí, ha d'exercir aquesta prerrogativa i instruir un expedient que inclogui totes les proves a l'abast, provinents de fonts administratives, notariales o, fins i tot, si és el cas, literàries, i en què puguin participar els propietaris de les finques afectades (Q 05557/2012).

És important una bona gestió dels camins municipals per part dels ajuntaments en la mesura que els camins veïnals fan possible la mobilitat quan els desplaçaments són obligats per raó de residència, feina i accés a equipaments sanitaris, educatius, comercials o administratius situats als nuclis urbans. Així mateix, els camins rurals tenen un paper rellevant en les explotacions agràries i forestals. A aquestes funcions tradicionals, se n'hi han afegit de noves com ara la mobilitat associada a l'explotació de nous recursos naturals (producció d'energia), a situacions d'emergència i de protecció civil (prevenció i lluita contra el foc, aiguats, etc.) i, finalment, al lleure. En qualsevol cas, cal entendre que la bona gestió dels camins municipals implica tant la investigació de la titularitat, l'atencament i la defensa com una adequada política de conservació i manteniment.

Queixa 06362/2013

Es tracta d'un camí que es va malmetre arran dels aiguats ocorreguts el mes de juny a la Vall d'Aran. Les persones interessades han reclamat tant a l'Entitat Municipal Descentralitzada d'Àreu com a l'Ajuntament d'Alins que l'arrangin.

Aquestes administracions dubten que el camí sigui públic i, per tant, arranjar-lo no entra dins les seves prioritats. Tot i que han preguntat als veïns sobre la titularitat del camí, no s'ha instruït formalment un expedient d'investigació. El Síndic de Greuges recomana que s'iniciï un expedient en la tramitació del qual puguin participar les persones interessades aportant les proves que considerin convenients. Així mateix, cal que aquest expedient finalitzi amb una resolució expressa i motivada perquè els promotors de la queixa puguin recórrer-hi en contra en cas que no hi estiguin d'acord.